

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Απρίλιος του 1811.

Το βρετανικό πλοίο έφευγε από στιγμή σε στιγμή. Όλοι οι ναύτες επιβιβάζονταν. Ναύτες που για χρόνια συνόδευαν τον Τζιοβάνι Λουζιέρι στις εργασίες του πάνω στα μάρμαρα του Παρθενώνα. Ναύτες που είχαν μετατραπεί σε μαραγκούς, γλύπτες, τεχνίτες κάθε λογής κατά τη διάρκεια των 11 χρόνων παραμονής τους στην Αθήνα. Ναύτες που δεν ήταν στο ναυάγιο του 'Mentor' κοντά στα Κύθηρα. Ναύτες που βοήθησαν τον λόρδο Έλγιν να υπεξαίρει ένα μεγάλο μέρος των αρχαίων γλυπτών.

Ανάμεσά τους, ένας άντρας από το Πλύμουθ. Αρκετά γεροδεμένος, καμένος από το δυνατό ήλιο της Αττικής, κουβαλούσε το μικρό σάκο του πάνω στο σκάφος. Τα λιτά, ναυτικά ρούχα του, ποτισμένα με ιδρώτα, κολλούσαν πάνω στο σώμα του. Γύρισε και κοίταξε την Αττική γη, λουσμένη στον ανοιξιιάτικο ήλιο. Μετά από τόσα χρόνια δουλειάς στο λόφο της Ακρόπολης, δεν μπορούσε να μη θεωρήσει αυτή τη γη δεύτερο σπίτι του. Ίσως και πρώτο... Η φωνή του λοστρόμου διέκοψε τις σκέψεις του. «Ε, εσύ, ο ονειροπόλος! Προχώρα, εμποδίζεις τους υπολοίπους!», του φώναξε από τη γέφυρα. Εκείνος υπάκουσε και προχώρησε στο κατάστρωμα. Εκεί στάθηκε πάλι, ακούμπησε στην κουπαστή και συνέχισε να αγναντεύει. Μια δεύτερη προσταγή του λοστρόμου και πήρε απόφαση να κατέβει στην καμπίνα. Τουλάχιστον δε θα τον άκουγε εκεί.

Στα έγκατα του πλοίου, δίπλα στο φορτίο με τα γλυπτά, βρισκόταν το δωμάτιο, το οποίο θα μοιραζόταν με άλλους τρεις άντρες. Δεν τους είχε γνωρίσει, αλλά φανταζόταν πως θα τα πήγαιναν καλά. «Ναύτης εγώ, ναύτες κι αυτοί» σκεφτόταν.

Πέρασε από το στενό διάδρομο. Πλάι του τα πέντε τελευταία κομμάτια γλυπτών, πολύ βαριά για να μεταφερθούν από το προηγούμενο πλοίο. Τα κοίταξε προσεκτικά. Τα σκοιινιά έγδερναν τις πλευρές τους. Οι σανίδες χάραζαν τις ανάγλυφες παραστάσεις τους. Το μόνο που του πέρασε από το μυαλό ήταν αν άξιζε τόσος κόπος, τόσα έξοδα για κομμάτια πέτρας. Μπορεί να ήταν αρχαία, καλοδουλεμένα και όμορφα, αλλά γι' αυτόν παρέμεναν κομμάτια πέτρας. Έφτασε στο δωμάτιο. Λιτό και απέριπτο, όπως όλα. Οι άλλοι τρεις δεν είχαν κατέβει ακόμα. Πέταξε το σάκο του στο πάτωμα και κάθισε στη μία από τις τέσσερις αιώρες από караβόπανο. Έπειτα περιεργάστηκε το δωμάτιο καλύτερα. Ένας μικρός πάγκος, γεμάτος ετερόκλητα αντικείμενα: ένα ξυράφι, μία μικρή πήλινη κανάτα, ένα λιωμένο κερί... και παραδίπλα, ένα φυλαχτό από κοχύλια. Αναρωτήθηκε ποιος τα είχε αφήσει εκεί. Στο πάτωμα, κοντά στη δεύτερη αιώρα, ένα φορτωμένο κλαδί ελιάς και ένα μεγάλο καφέ, υφασμάτινο πουγκί.

Μια φωνή τον έβγαλε από τις σκέψεις του:

-Μήπως πεινάς, φίλε μου;

Γύρισε και κοίταξε προς την πόρτα της καμπίνας. Ένας σχετικά μικρόσωμος, ξανθός άντρας πρόβαλλε μπροστά του χαμογελαστός.

-Εγώ είμαι ο Τζορτζ, του είπε και του έδωσε το χέρι. Μάλλον θα περάσουμε αρκετό καιρό σ' αυτό το δωμάτιο, οπότε καλύτερα να γνωριστούμε.

Ο άντρας από το Πλύμουθ χαμογέλασε, του έσφιξε το χέρι και απάντησε:

-Έντουαρντ. Χάρηκα για τη γνωριμία.

Δίστασε λίγο, μετά ρώτησε

-Εμ, είπες κάτι για φαγητό;

Ο Τζορτζ γέλασε δυνατά, έσκυψε και άνοιξε το πουγκί. Κάθισε στην αιώρα, απέναντι από τον Έντουαρντ και άδειασε το περιεχόμενο στο πανί δίπλα του. Ένα μικρό καρβελάκι ψωμί, μια χούφτα ελιές, μια ροδοκόκκινη ντομάτα και ένα κομμάτι φέτα.

-Να φάμε τώρα ή να περιμένουμε τον Ουίλιαμ και τον Τόμας;

-Ποιοι είν' αυτοί;

-Οι άλλοι δύο. Ο λοστρόμος τους έβαλε να καθαρίσουν όλο το κατάστρωμα.

-Γιατί; Τι έκαναν;

-Τίποτα. Απλά, χρειαζόταν κάποιους για να καθαρίσουν το πλοίο πριν έρθει ο Λουζιέρι.

-Δεν είναι και πολύ συμπαθητικός αυτός ο λοστρόμος...

-Πράγματι. Ένας ξάδελφός μου ταξίδεψε μαζί του ένα χρόνο πριν. Μέχρι το τέλος του ταξιδιού κόντευαν να τρελαθούν. Τους είχε πεθάνει στις αγγαρείες.

Έβαλε μια ελιά στο στόμα του και πέταξε μία στον Έντουαρντ. Τις έφαγαν και πέταξαν κάτω τα κουκούτσια.

-Εσύ Τζορτζ, πόσο καιρό έχεις εδώ;

-Ένα χρόνο τώρα. Ήταν να φύγω με το προηγούμενο φορτίο, αλλά ήμουν άρρωστος. Ο καπετάνιος δεν ήθελε αρρώστους στο πλήρωμα και έμεινα εδώ.

-Ξέρεις να μου πεις γιατί το κάναμε όλο αυτό; Προς τι τόση δουλειά, τόση κούραση, τόσοι αγώνες; Γιατί δεν αφήναμε τα μάρμαρα στη θέση τους, αλλά ήρθαμε από τη Βρετανία για μερικά κομμάτια πέτρα; Ποιος ο λόγος, κατάλαβες;

Ο Τζορτζ ανασήκωσε τους ώμους του.

-Μερικοί λένε πως ο Έλγιν έχει πολλά χρέη, και θέλει να τα πουλήσει. Άλλοι πάλι λένε ότι έχει μια αγάπη για τέτοιες αντίκες. Όπως και να 'χει, προτιμούσες να είσαι εδώ ή σε ένα καράβι μέσα στην τρικυμία;

Τη συζήτηση διέκοψαν οι δύο ναύτες που μπήκαν στην καμπίνα. Ο πρώτος, ένας γενειοφόρος άντρας μέτριου αναστήματος, είχε μια βαθιά ουλή στο δεξί του μπράτσο. Ο άλλος ήταν ψηλός, ψηλότερος από τον πρώτο, αλλά είχε ένα μικρό, αστείο στα μάτια του Έντουαρντ, μουστάκι.

Ο Τζορτζ σηκώθηκε και τους σύστησε:

-Έντουαρντ, αυτός είναι ο Τόμας, είπε και έδειξε τον πρώτο, και αυτός ο Ουίλιαμ.

Οι τέσσερις άντρες χαιρετήθηκαν και κάθισαν να φάνε και να γνωριστούν, ενώ το πλοίο με το ανεκτίμητο φορτίο του, την *τελευταία λεηλασία από μια αιμορραγούσα γη*, άνοιξε πανιά για το Βορρά...

-Ξύπνα μεγάλε, φτάσαμε!

Ο Έντουαρντ συνέχιζε να κοιμάται. Είχε περάσει καιρός από τότε που μπάρκαραν για τη Βρετανία. Πόσο ακριβώς, δεν ήξερε. Δε θυμόταν. Ο χρόνος περνούσε αλλιώς πάνω στο πλοίο.

-Εντουαρντ, θα ξυπνήσεις; Φτάσαμε!

Μισάνοιξε τα μάτια του. Ο Ουίλιαμ στεκόταν από πάνω του, χαμογελαστός, πράγμα περιεργό γι' αυτόν. Ένα πράγμα που είχε μάθει ήταν ότι αυτός ο τεράστιος όγκος δεν αστειευόταν συχνά. Καθόλου συχνά.

Ανασηκώθηκε και τον κοίταξε καλά. Δε φορούσε τη λιωμένη από τη χρήση ναυτική μπλούζα του, ούτε το λευκό, υφασμάτινο καπελάκι του.

-Τι έγινε, γίγαντα; Γιατί τόσα κέφια; Γιορτάζουμε τίποτα;

-Ναι, φτάσαμε στη Μαρσίλια!

Πετάχτηκε απ' την αιώρα του και κοίταξε γύρω: οι άλλοι δύο είχαν ήδη φύγει. Μόνο ο Ουίλιαμ είχε μείνει, ντυμένος με ένα άσπρο πουκάμισο και ένα κόκκινο γιλέκο με μαύρα κουμπιά. Τα παπούτσια του δε θύμιζαν με τίποτα τα καθημερινά του. Ήταν γυαλισμένα και όχι βρόμικα και σκισμένα.

-Άντε, ντύσου, πάμε στη Γοργόνα!

Τα κόκαλά του πονούσαν. Αν δεν ήταν πάνω στο πλοίο, ο λοστρόμος θα μετάνιωνε τη μεσημεριανή αγγαρεία: τα μπρούτζινα μέρη του σκάφους ήταν υπερβολικά πολλά για να τα καθαρίσει ένας ναύτης μόνος του. Ντύθηκε και βγήκαν από το πλοίο. Ο Τόμας, μέσα στο απλό πουκάμισο του, παρέα με τον Τζορτζ τους περίμεναν. Ο Τζορτζ φορούσε τα μοναδικά του ρούχα, μια άσπρη, μάλλινη φανέλα και ένα ίδιο παντελόνι.

-Καλά, δεν κρυώνεις ποτέ εσύ;

Η εύλογη απορία του Τόμας απαντήθηκε από το σιγανό γέλακι του Τζορτζ.

-Λοιπόν, παιδιά, πάμε στη Γοργόνα;

Οι τέσσερις άντρες άρχισαν να περπατούν ήρεμα, γελώντας και πειράζοντας ο ένας τον άλλο. Φυσικά, από το μυαλό τους ούτε που πέρασαν τα τμήματα του αρχαίου αετώματος, που μαραίνονταν μέσα στο αμπάρι, μακριά από τα εδάφη της πατρίδας τους, με μόνη παρέα τα ποντίκια και τους μεθυσμένους ναύτες, λες και ήταν ζωντανά. Και ήταν ζωντανά, όχι σαν τους ανθρώπους. Αυτά ζουν μια άλλη ζωή, που οι άνθρωποι ποτέ δε θα καταλάβουν. Γιατί αυτά, σε αντίθεση με τους ανθρώπους, είναι αθάνατα.

Η «Γοργόνα της Μαρσίλιας», γνωστή και μόνο με το όνομα Γοργόνα, ήταν ένα πασίγνωστο καπηλειό στην είσοδο της πόλης. Το όνομα του το χρωστάει στην πανέμορφη γυναίκα του κάπελα. Η ομορφιά της ήταν ξακουστή σε όλη την Ευρώπη: κάθε ναυτικός είχε δει στον ύπνο του τα μακριά, μαύρα μαλλιά της και τα διαπεραστικά, σμαραγδένια μάτια της. Όπως γυρνούσε στη σάλα του πανδοχείου και σέρβιρε ποτά στους πελάτες, τους αποπλανούσε με τα στητά στήθη της και τη λυγερή κορμοστασιά της. Έτσι, όλοι τη φώναζαν χαϊδευτικά «Γοργόνα», εξού και το όνομα.

Ο Τόμας έσπρωξε την ξύλινη πόρτα και αμέσως τους χτύπησε στο πρόσωπο η τσίκνα από τα τηγανητά ψάρια. Μέσα, η σάλα ήταν κατάμεστη από κόσμο. Τα περισσότερα τραπέζια είχαν απλωμένα πάνω τους πιάτα και πιατέλες με φαγητά που κάθε ναυτικός είχε επιθυμήσει. Τα ποτά έρρεαν άφθονα και η Γοργόνα φρόντιζε να ξαναγεμίζει τα πήλινα κύπελλα γρήγορα. Οι θαμώνες έτρωγαν, έπιναν, γέλαγαν δυνατά και κάποιοι τραγουδούσαν. Μια γλυκιά ατμόσφαιρα παρακμής υπήρχε μέσα στο χώρο. Βρήκαν ένα τραπέζι άδειο και βάδισαν προς το μέρος του. Αμέσως μόλις κάθισαν και άρχισαν να

κοιτούν γύρω, τα βλέμματά τους έπεσαν στις γυναίκες που στηρίζονταν στον πάγκο και τους έριχναν αραιά βλέμματα.

-Τι λέτε παιδιά; Πάμε;

Ο Τζορτζ απάντησε κοφτά στην προτροπή του Τόμας.

-Εννοείται. Τόσο καιρό στη θάλασσα, την πετάνε αυτή την ευκαιρία;

Όλοι σηκώθηκαν, εκτός από τον Έντουαρντ.

-Πηγαίνετε εσείς παιδιά, εγώ πονάω τόσο από το μεσημέρι που δεν είμαι για τέτοια τώρα.

-Εντάξει μεγάλη. Όταν πάμε στο πλοίο, θα σε βοηθήσουμε να δείρεις το λοστρόμο.

Άρχισαν όλοι να χαχανίζουν. Καθώς οι φίλοι του απομακρύνονταν, έγνεψε σε μία νεαρή σερβιτόρα:

-Φέρε μου μια κανάτα κρασί και ό,τι φαγητό έχετε έτοιμο.

-Μια απ' τα ίδια και για μένα, ομορφούλα, ακούστηκε μία μπάσα φωνή.

Ο Έντουαρντ γύρισε το κεφάλι του και είδε έναν άντρα, γύρω στα πενήντα τον έκοβε, ντυμένο στα γαλάζια, να παίρνει ένα σκαμνάκι και να κάθεται στο τραπέζι του.

-Να με συμπαθάς, αλλά δεν υπάρχει άλλο τραπέζι κενό, του είπε. Ε, μόνο σου σε είδα, δεν θα τον πειράζει να κάτσω κι εγώ, λέω.

-Καλά έκανες. Εγώ είμαι ο Έντουαρντ. Εσένα πώς σε λένε, γέρο;

-Εμένα με βαπτίσανε Θεόδωρο, Τέο με φωνάζουν στα καράβια.

-Ναυτικός κι εσύ; Από πού κατάγεσαι;

-Έλληνας είμαι, 36 χρόνια στο κατάστρωμα. Στα γένια μου έχω άμμο απ' όλον τον κόσμο. Τι στη Μπριτανία, τι στην Αμέρικα... Παντού έχουν πατήσει αυτά τα πόδια. Εσύ, Άγγλος;

-Ναι. Από το Πλύμουθ.

Εκείνη τη στιγμή η Γοργόνα έφτασε με δύο κανάτες κόκκινο κρασί, δύο κύπελλα και δύο μεγάλες γαβάθες με την ξακουστή μπουγιαμπέσα της. Οι δύο άντρες άρχισαν το φαγητό, με μικρά διαλείμματα ανάμεσα στις κουταλιές για να ανταλλάξουν καμιά κουβέντα ή να πιούν λίγο κρασί.

Μετά από δύο ώρες, έχοντας φάει δύο πιάτα μπουγιαμπέσα και έχοντας πιεί τρεις κανάτες κρασί ο καθένας, άρχισαν να ανοίγονται πιο πολύ. Δεν ήξερε αν έφταιγε η ατμόσφαιρα ή το αλκοόλ, αλλά ένιωθε άνετα με το μεσήλικα Έλληνα ναυτικό.

-Λοιπόν παλικάρι, τι σε φέρνει σ' αυτά τα μέρη; Τι κουβαλάτε;

Ο Έντουαρντ χαζογελούσε.

-Πόσο καιρό έχεις να πατήσεις στην πατρίδα σου;

-Ε, θα πάνε 15 χρόνια τώρα. Γιατί;

-Έναν αρχαίο ναό σ' έναν βράχο πάνω τον θυμάσαι; Στην Αθήνα;

-Τον Παρθενώνα λες; Ναι, και τι μ' αυτό; Μην είσαι σε κανένα καράβι με τίποτα επιστήμονες που ήρθαν να τα δουν;

-Λοιπόν, εμένα που με βλέπεις, έχω φάει δώδεκα χρόνια κόβοντας αυτά τα μάρμαρα.

Ο Θεόδωρος πάγωσε. Συνοφρυώθηκε. Απομακρύνθηκε.

-Τι έκανες;

Μέσα σε χαχανητά, ο Έντουαρντ του εξήγησε:

-Ο λόρδος Έλγιν μας έχει στην Αθήνα εδώ και έντεκα χρόνια. Όλο κόβαμε, σπάζαμε, στο τέλος πήραμε τα κομμάτια που θέλαμε και φύγαμε.

Ο Θεόδωρος πια είχε αρχίσει να τρέμει. Να αναρριγεί. Ένα δάκρυ κύλησε στο χλωμό, ρυτιδιασμένο του πρόσωπο. Το μόνο που κατάφερε να ψελλίσει ήταν: «Γιατί?».

-Πού θες να ξέρω τα καπρίτσια των πλουσίων; Μπορεί να θέλει να τα προστατέψει από τους Οθωμανούς. Ή τους Έλληνες. Πάντως, καλύτερα πέρασα στη γη σας παρά απ' ότι θα περνούσα σε κάνα καράβι, έτσι;

Τότε ο Θεόδωρος σηκώθηκε. Το σκαμνί του έπεσε στο πάτωμα, δεν τον ένοιαξε. Η λύπη είχε τώρα γίνει θυμός.

-Πώς νομίζετε ότι έχετε το δικαίωμα να ορμάτε μέσα στην πόλη του άλλου, και να αρπάζετε ότι σας κάνει γούστο; Μόνο επειδή τα συμφωνείτε με τους Οθωμανούς; Μόνο επειδή είστε Άγγλοι; Ήρθαμε ποτέ εμείς στη Βρετανία να αρπάξουμε ό,τι μνημείο έχετε; Εσείς γιατί το κάνετε; Η ανθρωπότητα χρωστάει πολλά στους ανθρώπους που έφτιαξαν εκείνον τον ναό. Που σμίλεψαν εκείνα τα επιβλητικά άλογα, τις ψηλές κολώνες και τις όμορφες κόρες. Χωρίς αυτούς, τώρα δε θα είχαμε τίποτα. Το επάγγελμα που θρέφει εμένα, εσένα και όλους τους άλλους εδώ μέσα δε θα είχε αναπτυχθεί χωρίς αυτούς. Η γλυπτική, η ζωγραφική, η μουσική, τίποτα. Και αυτοί ζουν, ζουν ακόμα. Ζουν μέσα σ' αυτό το ναό, στους Δελφούς, στις Μυκήνες, παντού. Ζουν μέσα στα μάρμαρα, στη σμιλεμένη πέτρα. Και τώρα έρχεστε εσείς, χωρίς λόγο και αιτία, και καταστρέφετε τα έργα τους. Τα παίρνετε μακριά από την πατρίδα τους. Και η δικαιολογία σας, η μόνη δικαιολογία σας, είναι «για να τα προστατέψουμε».

Έβγαλε από την τσέπη του δύο χρυσά νομίσματα και τα πέταξε πάνω στο τραπέζι. Ο Έντουαρντ έμεινε εκεί να τα κοιτάει. Αυτό ήταν το τελευταίο που θυμόταν.

Πετάχτηκε απότομα από τον ύπνο. Από πάνω του, ο Ουίλιαμ ανέπνεε βαριά. Ο Τόμας έκανε το συνηθισμένο βαρύ ήχο που θύμιζε βρυχηθμό ενώ κοιμόταν και ο Τζορτζ από κάτω του κοιμόταν ήσυχα. Ξαπλωμένος, κοιτούσε την πάνω αιώρα. Η σκέψη του γύρισε στον Έλληνα. Τα λόγια του στριφογύριζαν στο μυαλό του. Ακόμα ζαλισμένος από το μεθύσι και το κούνημα του πλοίου, άρχισε να αναρωτιέται: μήπως τελικά είχε δίκιο ο Τέο; Πράγματι, κανένας δεν είχε πάει ποτέ στο Πλύμουθ να πάρει τίποτα. Μήπως τελικά η πράξη τους δεν ήταν σωτηρία των μαρμάρων; Μήπως ήταν κλοπή; Και, αυτό που τον απασχολούσε περισσότερο, τι είδους κλοπή ήταν; Μήπως έκλεψαν κάτι παραπάνω από σμιλεμένες πέτρες; Μήπως έκλεψαν την ίδια την Ιστορία;

Δεν πρόλαβε να το σκεφτεί περισσότερο. Ο λοστρόμος άρχισε να χτυπάει το αμείλικτο καμπανάκι του. Σηκώθηκαν όλοι πάνω.

-Ξύπνησες, Έντουαρντ; Είχες πιεί αρκετά, φίλε μου. Ήσουν όλος μέσα στην ψαρόσουπα όταν σε βρήκαμε.

Ντύθηκαν όλοι γρήγορα και βγήκαν στο διάδρομο. Καθώς περνούσε, ο Έντουαρντ κατάλαβε ποια πλευρά είχε δίκιο.

Χάιδεψε τα γλυπτά. Και θα ορκιζόταν πως του μίλησαν. Και του έκαναν και αυτά την ίδια ερώτηση.

Γιατί;

Δεν ήξερε να απαντήσει. Ανέβηκε τη σκάλα και βγήκε στο κατάστρωμα. Μέσα στο αμπάρι, τα σκονισμένα, βρόμικα γλυπτά περίμεναν. Περίμεναν και περιμένουν την επιστροφή τους στην πατρίδα τους. Και ρωτούν. Ποτέ δε σταματούν να ρωτούν.

Δάρθεις Νίκος